

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ – 2025: СВІТ. УКРАЇНА. КІРОВОГРАДЩИНА

ФОРМУВАННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ТА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

УДК 331.57:330.354

Левченко О. М.,

доктор економічних наук, професор, проректор з наукової роботи,
Центральноукраїнський національний технічний університет

Інноваційно-інтегровані структури як чинник розвитку людського капіталу Кіровоградської області

Під час формування інноваційної моделі розвитку економіки України та враховуючи обраний нашою державою курс європейської інтеграції, особливої актуальності набувають питання створення суб'єктів економічної діяльності та їх об'єднань, здатних до здійснення ефективної господарської діяльності та прискорення темпів інноваційного розвитку економіки. Однак, на сьогодні спостерігається зниження темпів інноваційної активності, зменшуються обсяги реалізації інноваційної продукції в країні та за її межі, критичним є рівень зносу основних засобів у більшості галузей економіки та вкрай повільно відбувається їх оновлення. Дієвим засобом вирішення означених проблем, як свідчить світовий досвід, є формування інноваційно-інтегрованих структур, їх подальша інтеграція у державну та міжнародну економічні системи.

Інноваційно-інтегровані структури створюються з метою інтенсифікації розроблення, виробництва та впровадження наукомісткої конкурентоспроможної продукції або послуг і спрямування взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу країни чи регіону. До них належать: інноваційні кластери, наукові парки, бізнес-інкубатори, венчурні фонди, технопарки, технополіси, інноваційні центри та ін.

Перевагами формування інноваційних кластерів на рівні регіонів є:

- наявність в основі регіональних інноваційних кластерів стійкої системи поширення нових технологій, знань, продукції (інформаційно-технологічної мережі), яка спирається на спільну наукову базу;
- додаткові конкурентні переваги для підприємств кластера за рахунок можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію й стандартизацію, мінімізувати витрати на впровадження інновацій;
- наявність у їхній структурі гнучких підприємницьких структур – малих підприємств та забезпечення суб'єктам малого бізнесу високого ступеня спеціалізації при обслуговуванні конкретної підприємницької ніші;
- полегшення доступу до капіталу;
- активний обмін ідеями й передача знань від науковців до підприємців [5].

Слід враховувати, що на етапі постіндустріальної моделі економіки саме формування інноваційно-інтегрованих структур здатне забезпечити реальний приріст доданої вартості, коли ціна кваліфікованої робочої сили перевищує її вартість, створюючи умови для накопичення і розвитку людського капіталу.

Еволюція інноваційно-інтегрованих структур у розвинених країнах світу відбувалася достатньо тривалий час і має свої особливості для кожної з країн (табл. 1). Однак є значна кількість спільних рис. Так, на початкових етапах формування кластерних об'єднань відбувалося переважно у промисловому секторі економіки з метою скорочення виробничих витрат за рахунок кооперації та інтеграції. На сучасному етапі відбувається інтенсивний розвиток саме інноваційних кластерів, метою яких є впровадження сучасних інформаційних технологій, інтелектуальних продуктів, провідних наукових досягнень, обмін знаннями. Характерною є тісна інтеграція закладів вищої освіти, які виконують роль потужних дослідницьких центрів, та підприємств реального сектору економіки.

Таблиця 1 – Інноваційно-інтегровані структури в розвинених країнах світу

Країна	Стан розвитку інноваційних кластерів
Італія	Спеціалізуються на промислових кластерах з виготовлення взуття, аксесуарів, одягу, текстильної продукції. Діє 7 кластерів. Залучено 69 тис. підприємств, 600 тис. робочих місць.
США	Успішного результату досягнуто в результаті створення кластерного об'єднання “Кремнієва долина”. Діє 380 кластерів, які працюють у сфері високих технологій, виробництва споживчих товарів, послуг, видобутку ресурсів. У межах кластерних об'єднань виробляється 61% ВВП, зосереджено 57% трудових ресурсів.
Франція	Діє 144 кластери, 82 кластери знаходяться в процесі становлення (серед них кластер в галузі авіації в Тулузі). Лідером є парфумерний кластер.
Фінляндія	Діє 9 кластерів, які є “кластерним каркасом” економіки. Основну частку експорту забезпечують інформаційний, лісовий і телекомунікаційний кластери.
Австрія	Спеціалізуються на промислових кластерах з виготовлення одягу, текстилю, взуття, продуктів харчування, автомобілебудування. Діє 10 кластерів, які об'єднують 417 фірм.
Данія	Спеціалізуються на промислових кластерах з виробництва молочних продуктів, тканин, одягу, меблів, мобільного зв'язку. Діє 29 кластерів (40% всіх фірм країни, забезпечуючи 60% експорту).

Джерело: складено на основі [1].

Існують приклади вдалого функціонування інноваційно-інтегрованих структур і в Україні. Зокрема, досвід діяльності Наукового парку “Київська політехніка”, основними напрямками якої є екологічний, інформаційно-комунікативні технології, робототехніка, сучасне матеріалознавство, енергозбереження та енергоефективність і інші.

Кінцевою метою розвитку інноваційно-інтегрованих структур є зростання обсягів валового внутрішнього продукту з розрахунку на одну особу. Як бачимо, за даним показником, розрахованим у доларах США за Паритетом купівельної спроможності Україна відстає близько 2 разів від Польщі, Болгарії, Білорусі. А в порівнянні з країнами-лідерами (США, Швейцарія, Канаді та ін.) розрив становить

понад 6 разів. Схожа ситуація характерна і для рівня середньомісячної заробітної плати (рис. 1).

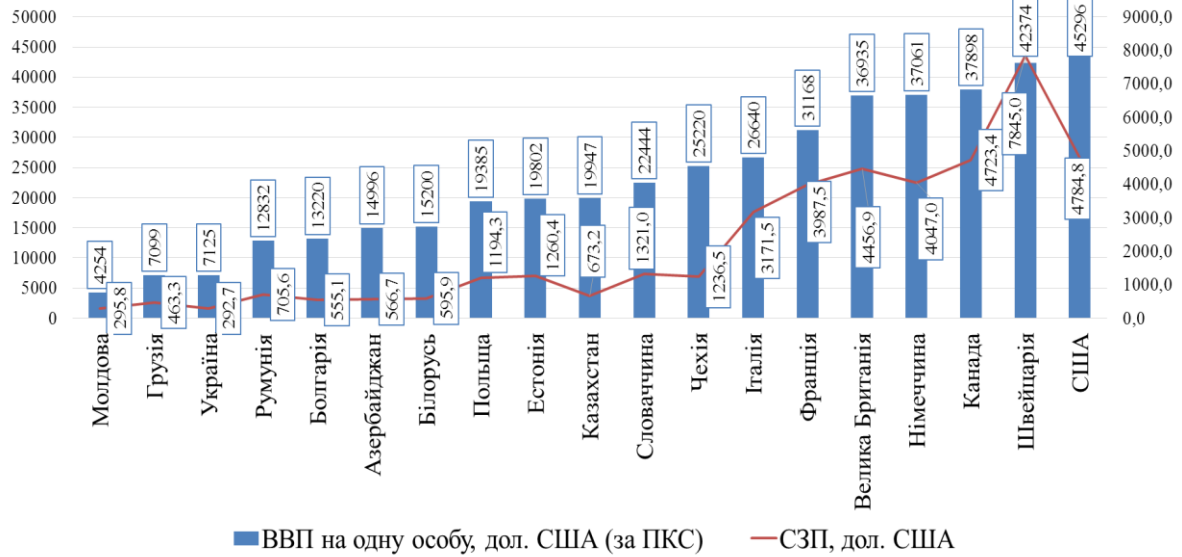

Рисунок 1 – Порівняльна характеристика країн світу за рівнем ВВП на одну особу та середньомісячної заробітної плати, 2014 рік

Джерело: складено за даними [4].

В Україні відбуваються стрімке знецінення і втрата людського капіталу, обумовлені міграційними процесами, низькою якістю робочих місць, відсутністю у частини населення навичок і компетенцій, необхідних саме в умовах інноваційного розвитку економіки.

Має місце також значний територіальний дисбаланс за різними регіонами України за рівнем ВРП на одну особу. Так, у Кіровоградській області даний показник є більш ніж у 4 рази меншим, ніж у місті Києві та в 1,3 рази меншим за середньоукраїнський рівень (рис. 2).

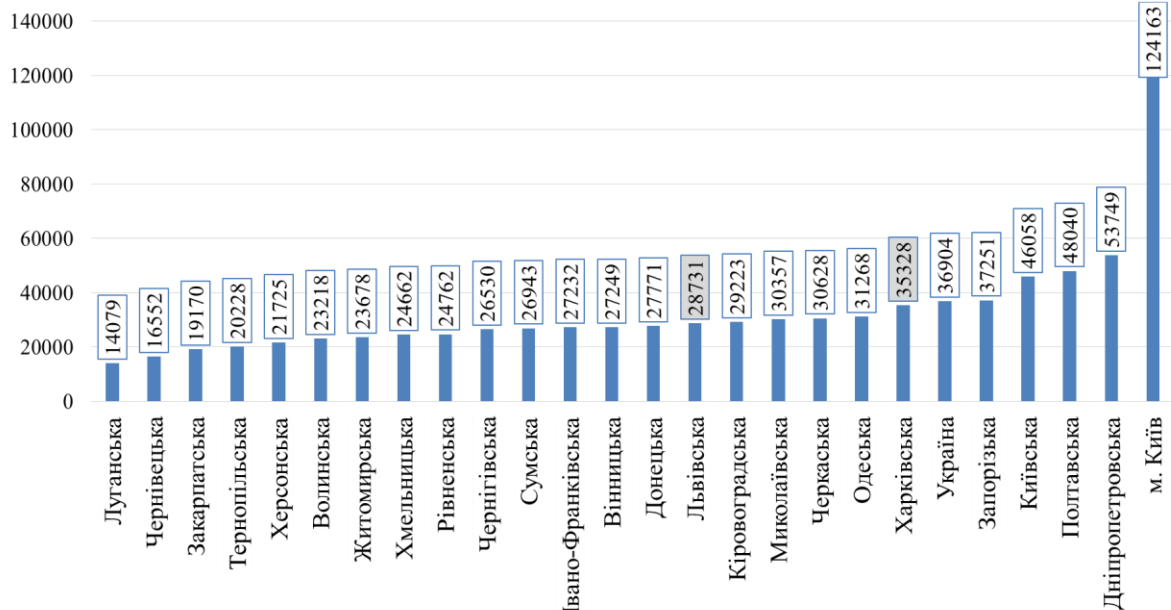

Рисунок 2 – Рейтинг регіонів України за рівнем ВРП на одну особу у 2014 році, грн.

Джерело: складено за даними [4].

Перспективи формування інноваційно-інтегрованих структур в кожному регіоні мають базуватися на результатах галузевого аналізу. Як бачимо, для Кіровоградської області 32% обсягу реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств забезпечує сільське господарство, 30,5% – промисловість та 29% – торгівля і ремонт (рис. 3).

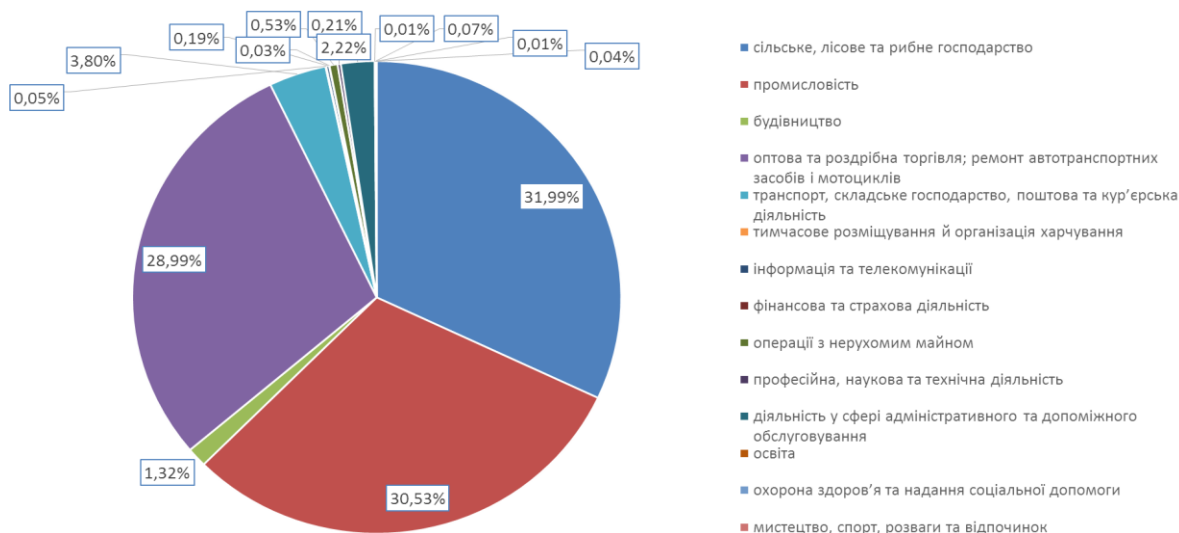

Рисунок 3 – Обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств Кіровоградської області за видами економічної діяльності у 2015 році, %

Джерело: складено та розраховано за даними [3].

Трендовий аналіз чисельності зайнятого населення у Кіровоградській області дозволив виявити тенденцію до суттєвого зниження (рис. 4). Однак, необхідно відзначити, що кількісні методи прогнозування на основі трендових моделей дозволяють здійснити короткостроковий прогноз за умови незмінності впливу факторів, а отже, його результати мають обов'язково коригуватися на підставі застосування якісних, експертних методів із залученням провідних вітчизняних і світових фахівців.

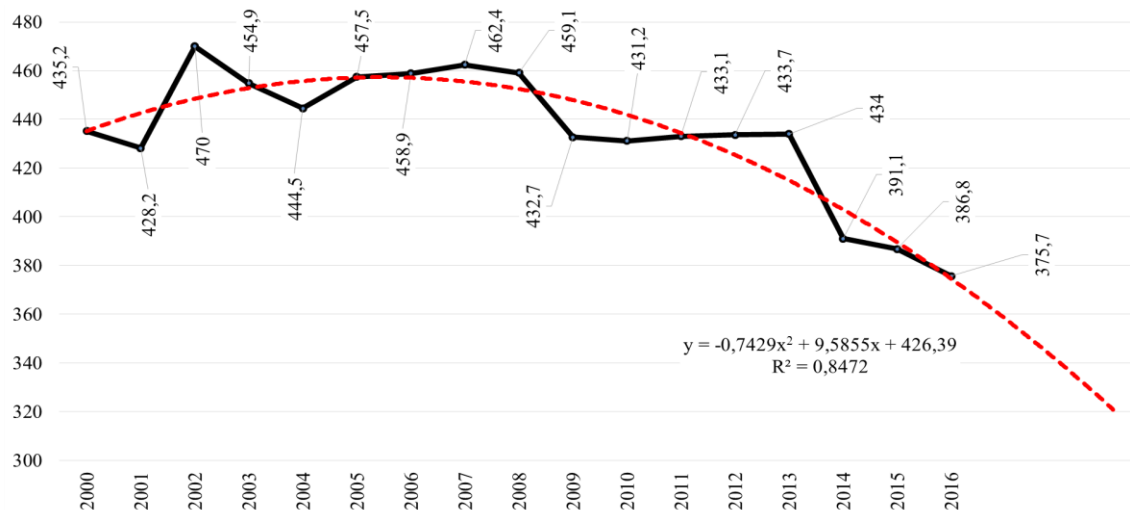

Рисунок 4 – Динаміка та прогноз чисельності зайнятого населення у Кіровоградській області, тис. осіб (2000-2016 рр. та 2017-2019 рр.)

Джерело: складено та розраховано за даними [4].

За результатами спільних досліджень Світового банку та вітчизняних науковців, ключовим трендом на ринку праці виступає поступовий відхід від “жорсткої прив’язки” до конкретних професій і перехід до міждисциплінарного підходу, що базується на визначенні ключових навичок, умінь і компетенцій, потрібних для успішного виконання конкретних посадових обов’язків. За результатами обстеження домогосподарств ULMS-STEP, результатів обстеження роботодавців STEP та аналізу даних веб-порталу HeadHunter, серед найбільш цінованих в Україні передових когнітивних, соціоемоційних та технічних навичок слід відмітити здатність до вирішення складних проблем, комунікативність, креативний підхід, здатність до безперервного навчання, командної роботи, володіння навичками програмування і роботи з використанням сучасних ІКТ. Відсутність відповідних навичок у персоналу має свої негативні наслідки для фірм в Україні. Показовим є також те, що експерти Світового банку пріоритетними сферами для України вважають чотири: агровиробництво, агропереробку, відновлювальну енергетику та інформаційні технології [2].

Необхідно констатувати, що зміни перспективних кадрових потреб за різних сценаріїв розвитку економіки регіону (екстенсивного та інтенсивного, орієнтованого на розвиток інноваційних кластерів) будуть суттєво відрізнятися.

Таким чином, враховуючи галузеву структуру економіки Кіровоградської області, загальнодержавні і світові тренди, перспективи формування інноваційних кластерів в регіоні в контексті розвитку людського капіталу полягають у розвитку таких секторів: агропромислове виробництво, комплексна переробка сільгоспсировини, харчова промисловість; сільськогосподарське машинобудування; сучасні ІТ-технології, робототехніка, інформаційно-комунікативні технології; енергозбереження та енергоефективність, запровадження енергоощадливих технологій у промисловості, ЖКГ та ін.; високотехнологічний розвиток транспортної системи; розвиток легкої промисловості; будівництво та виготовлення будівельних матеріалів; розробка сучасних економних матеріалів і покриттів; туризм та відпочинок; креативний сектор, індустрія інтелектуальних послуг.

При цьому провідну роль у формуванні інноваційно-інтегрованих структур в області мають відігравати вищі навчальні заклади та наукові установи Кіровоградщини, які мають значний науковий, освітній потенціал. Так, наукові розробки Центральноукраїнського національного технічного університету, що мають значний практичний інтерес з точки зору розвитку інноваційно-інтегрованих структур, включають технології 3Д-друку, енергетичний аудит, екологічний аудит та ін.

Список літератури

1. Кузьмін О.Є. Кластери як важливий чинник залучення інвестицій на промислові підприємства / О.Є. Кузьмін, Л.О. Саталкіна // Бізнес Інформ. – 2013. – №4. – С. 127-134.
2. Навички для сучасної України: огляд / [К. Дель Карпіо, О. Купець, Н. Мюллер, А. Олефір]. – Міжнародний банк реконструкції та розвитку; Світовий банк. – 2017. – 41 с.
3. Офіційний сайт Головного управління статистики у Кіровоградській області. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kr.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
5. Федулова Л.І. Інноваційні кластери – ядро регіональних інноваційних екосистем / Л.І. Федулова // Мультидисциплінарні академічні дослідження і глобальні інновації: гуманітарні та соціальні науки : Матер. І Міжнар. наук.-практ. конф. (Київський національний лінгвістичний університет, м. Київ, 10-11 вересня 2015 р.). – К.: КНЛУ, 2015. – С. 95-99.